До членовете на научното жури,
Институт за държавата и правото
към Българска академия на науките

С Т А Н О В И Щ Е

от

д-р Люба Г. Панайотова - Чалъкова, професор по гражданско и семейно право, секция „Гражданскоправни науки“ в Институт за държавата и правото при БАН,

в качеството ми на член на научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по: област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки 3.6. Право /гражданско и семейно право /,

Уважаеми членове на научното жури,

Със Заповед № РД – 09 – 118/20.12.2024г. на Директора на ИДП към БАН съм определена за вътрешен член на научно жури по процедура за защита на докторант в самостоятелна форма на обучение по научна специалност „Гражданско и семейно право“ – шифър 3.6 от Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления Право /гражданско и семейно право /. В това си качество представям на вниманието на журито становището си върху научните публикации на докторанта.

I. Административна справка за докторанта

Докторант Елка Бойчова Пороминска е зачислена като докторант в самостоятелна форма на обучение в научна област Право, научна специалност Гражданско и семейно право със Заповед № РД – 09 – 150/23.12.2019г. на директора на ИДП при БАН, считано от 01.01.2020г. Докторант Пороминска е отчислена с право на защита със Заповед № РД - 09-45/27.04.2022г., считано от 08.03.2022г.

Докторантката има публикации в различни правни издания по темата на дисертацията, както и въобще в областта на гражданското право и процес, което още веднъж подчертава сериозното и желание и афинитет към научни изследвания. За целта на настоящето становище ще се подложи на анализ само дисертационния труд и статиите, свързани с него.

II. Бележки по представените научни публикации

1. Научните публикации, които докторант Елка Пороминска представя са дисертационен труд на тема "Правна помощ при защита на гражданските субективни права" и статии във връзка с темата.

В представеното становище с предимство ще се направи анализ на дисертационния труд. Приложените статии само затвърждават цялостното впечатление за докторанта, че има сериозен интерес към научни изследвания и че появата на дисертацията не е случаен резултат. Дисертационният труд представлява едно интересно научно изследване, за което докторант Пороминска е положила усилия и старание при научното търсене. Той отговаря на изискванията на чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав на Република България. Цялостното съдържание се състои от : Увод; пет глави и заключение, след заключението са изведени общо 21 броя предложения de lege ferenda и подробна библиография. Общият обем на дисертационния труд е 235 страници. Използвани са общо 399 бележки под линия на български и на чужди автори. Прави впечатление използването на множество линкове към ктраници в Интернет, нормативни актове и съдебна практика. Литературата включва 62 източника на български и чужди автори. Още заглавието на дисертацията **„Правна помощ при защита на гражданските субективни права"** очертава интересни за развитието на правото въпроси, които са свързани с промените в българската правна реалност през последните години. Но заглавието очертава и нещо много съществено, а именно че предмет на изследване пред докторанта ще бъде цялостната уредба на защитата на гражданските субективни права в Бюлгария, но видяна в тяхната връзка и обусловеност от изискванията на правото на ЕС в областта на правната помощ. В този смисъл може да се говори за принос на изследването към българското право в широк смисъл. Още повече, че липсва цялостно научно изследване, посветено на института „правна помощ"

след приемането на едноименния закон. Като цяло амбиция и смелост е проявила докторант Пороминска, заемайки се с тази тема, предвид сериозните промени в действащата нормативна уредба на национално и европейско ниво, както и предвид множеството съдебни актове на различни по степен съдилища / ВСК, Съда на ЕС и ЕСПЧ/. Всичко казано изисква добро познаване както на българското законодателство, така и на чуждите образци, от които заимстваме законодателни разрешения. Изисква и критичен анализ както на различни правни норми, така и умение да се съзре най-практичното от няколко предложения, което да отговори на новите реалности. Всичко казано предопределя и избора на докторанта за структура на дисертационното изследване.

Изследването започва с **Уводна част**, в която се очертават предмета на изследването и неговата актуалност, както и основните задачи пред докторанта, които тя разпределя за решаване в отделните глави на дисертацията. Този подход е удачен, защото въвежда основния въпрос, а именно изясняване същността на правната помощ. Дадени са и възможни „хипотези за отговор“ на поставените въпроси. Тук са посочени и основните методи на изследване и нормативната основа, относима към темата.

В структурно отношение след Увода следват пет глави, заключение на дисертацията и обособени накрая научни приноси.

В глава първа докторант Пороминска не прави исторически и сравнителен анализ, а направо ни запознава с основанията за възникване на отношения по правна помощ в действащото ни право. В последната глава от своето изследване докторанта ще даде кратко сравнение с предходната уредба и исторически преглед, но след като е представила въпросите по същество. Този подход следва дъ бъде подкрепен, защото допринася за търсената степен на обобщение и теоретични изводи. С приносен характер тук е посочването на общи черти и различия между двете основни форми на предоставяна правна помощ – от служебни защитници и от особени представители. Добро е предложението за възможност за отвод на адвоката от определен казус, както и нуждата от лична преценка за подходящ адвокат от съответния Адвокатски съвет. Като препоръка към докторанта тук е възможността да посочи някои примери от чужди правни системи, например френска, немска система и т.н.

В глава втора докторант Пороминска поставя на вниманието субектите на правоотношенията по правна помощ. Тя добре очертава правомощията на Националното бюро за правна помощ, както и специалните правомощия на неговия Председател.

Разглежда паралелно правомощията на адвокатските съвети, адвокатите, съдът и министъра на правосъдието в разглежданата материя.

Ключово значение тук по мое мнение имат направените в тази глава две предложения de lege ferenda. Едното е свързано с доказването на квалификацията на адвокатите, предоставящи правна помощ, при вписването им н НРПП. Докторант Пороминска предлага да се въведе задължително обучение и по-тясна специализация в определени правни сфери. Другото предложение е да се въведат задължителни критерии, издадени от НБПП на основание чл. 8, т.1 от ЗПП, с оглед гарантиране на персонална преценка за качествата на адвоката при по-сложни дела или такива с по-висок материален интерес. От тази гледна точка може да се каже, че в дисертацията се прави опит за даване на собствени становища с приносен елемент.

В глава трета докторант Пороминска се спира на въпросите на съдържанието на правоотношенията по правна помощ. Във връзка с компетенциите на субектите докторант Пороминска прави нови предложения de lege ferenda, които целят повишаване ефективността на правната помощ и намаляване на финансовата тежест върху бюджета. Тя предлага прецизиране и допълване на чл. 27, ал. 3 ЗПП чрез предвиждане на възможност получателите да възстановят помощта и ако финансовото им положение се е подобрило съществено. Специално внимание в тази глава се обръща и на въпросите за злоупотреба с правна помощ. Съгласна съм с изводите на докторанта, че „това води до неоснователно и неконтролирано изразходване на държавни средства, до полагане на голям по обем адвокатски труд и време по дела, по които не се следва правна помощ.“ Интересно е търсеното от докторанта решение на тези проблеми, а именно съфинансиране на правната помощ от ползвателите. За тази цел те следва да имат достъп до национални бази данни, за да проверят имущественото състояние на позвателите. Струва ми се, че въпреки това имущественото състояние е една променлива величина, която трудно може да бъде проследявана. Но именно търсенето на решения прави работата на докторанта много интересна и полезна.

В глава четвърта са разгледани подробно хипотезите на прекратяване на правната помощ. Прави впечатление, че в тази глава докторант Пороминска е поставила за разглеждане по-големият брой от проблеми, свързани с тази материя. Ще се спра само на направените по-съществени предложения за бъдещи промени. В тази връзка тук много подробно са анализирани въпросите, свързани с адвокатските възнаграждения. Споделям становището за необходимост от законодателна уредба на размерите на адвокатските възнаграждения и тяхната периодична актуализация. Коментирането на

конкретни въпроси и съдебна практика, свързани с адвокатските възнаграждения, намирам, че представлява отклонение от темата на дисертацията. Но предвид връзката и с въпросите за заплащането на правната помощ, донякъде има място в изложението. Интересно е предложението за задължително уведомяване на адвокатите за размера на тяхното възнаграждение, съответно за отказа то да бъде изплатено. Това се свързва с правото на обжалване на съответния акт, а не е самоцелно. Другото предложение е да има законодателна уредба на възнагражденията, а не както досега в Наредба на ВАдвС. Добър аргумент в тази връзка е и решението на съда на ЕС за неприложимост на Наредбата за минималните адвокатски възнаграждения. Считам, че всички тези въпроси следва да бъдат внимателно консултирани със съответните органи и заинтересувани лица преди да се предприемат законодателни мерки.

Свързани с темата са предложенията de lege ferenda за възстановяване на разходите по правна помощ. На първо място лично връчване на съобщението за осъждане на лицето, което е получило правна помощ, или назначаване на друг адвокат за връчване на книжа /чл. 25а, ал. 3 НЗПП/. На второ място предложение за изменение на разпоредбата на чл. 25, ал. 1 ЗПП относно възстановяване на разноските за заплатена правна помощ за нейния потребител, в случаите на осъдително решение или присъда, като отпадне изискването за декларация и отговорност за заплащане на помощта.

В глава пета се представят по-общите въпроси относно понятието и функциите на правната помощ. Прави се уместно сравнение между предишната уредба и тази след приемането на ЗПП от 2006г. Констатира се съществено разширяване на кръга от лица, които могат да получат правна помощ, както и целевото и финансиране от бюджета на изпълнителната власт. Докторантът стига до извода, че новата система, макар и по-бюрократична, е по-прозрачна и позволява по-добър контрол на разходите. Тя прави опит да даде и дефиниция на правната помощ в широк и в тесен смисъл. В тази последна глава е обърнато особено внимание на правната помощ при трансгранични правни спорове и спорове в държавата на пребиваване. Това е сравнително нова уредба и опитът за анализ представлява теоретичен принос на докторант Пороминска. Направен е извод, че предоставянето и зависи от условията на конкретното законодателство на държавата на пребиваване. Подкрепям предложението, че следва да се използват и външни източници на финансиране по различни проекти с цел да се облекчи държавния бюджет. Главата завършва с обосновато предложение за продължаващо правно и езиково обучение по въпросите на правната помощ.

Заключение

В заключение, независимо от направените по-горе критични бележки и предложения, цялостното впечатление от научната дейност и активност на докторант Елка Пороминска е изцяло положително. Прави добро впечатление, че тя успява да запълни липсата на много правна литература по въпросите на дисертацията с ползването на други източници /справки, анализи, таблици/., което обогатява изследването. Дисертационният труд отговаря на изискванията на чл. 6 от Закона за развитие на академичния състав в Република България и на чл. 27 от Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България, представлява принос в науката и решава важни теоретични проблеми. Това ми дава основание да считам убедено пред научното жури, че Елка Пороминска е достойна за придобиване на образователната и научна степен „доктор“.

Подпис :

/проф. д-р Люба Панайотова – Чалъкова/

To the members of the scientific jury,
Institute for the State and the Law
at the Bulgarian Academy of Sciences

STATEMENT

From

Dr. Lyuba G. Panayotova - Chalakova, Professor of Civil and Family Law, Department of Civil Law Sciences, Institute for State and Law at the Bulgarian Academy of Sciences,

In my capacity as a member of the scientific jury for awarding the educational and Doctoral degree
3. Social, Economic and Legal Sciences 3.6. Law /Civil and Family Law/

Dear members of the scientific jury,

By Order No. RD – 09 – 118/20.12.2024 issued by the Director of the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences, I have been appointed as an internal member of a scientific jury under a procedure for the defense of a doctoral student in an independent form of study in the scientific specialty "Civil and Family Law" – code 3.6 of the Classifier of the Fields of Higher Education and the Professional Fields of Law /Civil and Family Law/. In this capacity, I present to the attention of the jury my opinion on the scientific publications of the PhD candidate.

I. Administrative certificate for a doctoral student

PhD candidate Elka Boychova Porominska is enrolled as a PhD candidate in an independent form of study in the scientific field of Law, scientific specialty Civil and Family Law by Order No RD – 09 – 150/23.12.2019. of the Director of the Institute for the State and the Law at the Bulgarian Academy of Sciences, as of 01.01.2020. PhD candidate Porominska was dismissed with the right to defend herself by Order No. RD -09-45/27.04.2022, as of 08.03.2022.

The PhD candidate has publications in various legal journals on the topic of the dissertation, as well as in the field of civil law and procedure in general, which once again demonstrates her strong commitment and inclination toward scientific research. For the purpose of this opinion, only the dissertation and the articles related to it will be analyzed.

II. Comments on the scientific publications submitted

1. The scientific publications that doctoral student Elka Porominska presents are a dissertation on "Legal Aid in the Protection of Civil Subjective Rights" and articles related to the topic.

The attached articles only reinforce the overall impression of the doctoral student that there is a serious interest in scientific research and that the appearance of the dissertation is not an accidental result. The dissertation represents an interesting scientific study, for doctoral student Porominska has made efforts and diligence in the scientific search. It meets the requirements of Art.27 of the Regulations for the Implementation of the Law on the Development of the Academic Staff of the Republic of Bulgaria. The overall content consists of: Introduction; five chapters and a conclusion, after the conclusion, a total of 21 proposals de lege ferenda and a detailed bibliography are displayed. The total volume of the dissertation is 235 pages. A total of 399 footnotes were included, citing Bulgarian and foreign authors. The use of numerous links to Internet sites, regulations and case law is impressive. The literature includes 62 sources of Bulgarian and foreign authors. The title of the dissertation **"Legal Aid in the Protection of Civil Subjective Rights"** outlines issues of interest for the development of law, which are related to the changes in the Bulgarian legal reality in recent years. But the title also outlines something very significant, namely that the subject of research for the doctoral student will be the overall regulation of the protection of civil subjective rights in Bulgaria, but seen in their connection and conditionality by the requirements of EU law in the field of legal assistance. In this sense, we can talk about the contribution of the study to Bulgarian law in a broad sense. Moreover, there is no comprehensive scientific study dedicated to the Institute of Legal Aid after the adoption of the law of the same name. In general, PhD candidate Porominska has demonstrated both ambition and courage in addressing this topic, given the serious changes in the current legal framework at national and European level, as well as in view of the numerous judicial acts of courts of different degrees (SCC, Court of Justice of the EU and ECHR). All of the above requires a good knowledge of both Bulgarian legislation and foreign samples, from

which legislative solutions have been adopted. It also requires a critical analysis of various legal norms and the ability to see the most practical of several proposals to respond to the new realities. All of the above also predetermines the choice of the doctoral student for the structure of the dissertation research.

The research begins with **an Introductory part**, in which the subject of the research and its relevance are outlined, as well as the main tasks for the PhD candidate, which she distributes to be solved in the different chapters of the dissertation. This approach is appropriate because it introduces the main question, namely clarification of the essence of legal aid. relevant to the topic.

Structurally, the Introduction is followed by five chapters, a conclusion of the dissertation and scientific contributions at the end.

In Chapter One, doctoral student Porominska does not make a historical and comparative analysis, but directly introduces us to the grounds for the emergence of legal aid relations in our current law. In the last chapter of her research, the PhD candidate will give a brief comparison with the previous framework and a historical review, but after presenting the issues on the merits, because it contributes to the degree of generalization and theoretical conclusions sought. Of a contributing nature here is the indication of common features and differences between the two main forms of legal aid provided – by public defenders and by special representatives. The proposal for the possibility of recusal of the lawyer from a particular case is good, as well as the need for a personal assessment of a suitable lawyer by the relevant Bar Council. As a recommendation to the PhD candidate, here is the opportunity to point out some examples from foreign legal systems, for example, the French, German system, etc.

In Chapter Two, doctoral student Porominska draws attention to the subjects of legal aid relations. She well outlines the powers of the National Legal Aid Bureau (NLAB)**,** as well as the special powers of its Chairman.

In my opinion, the two de lege ferenda proposals made in this chapter are of key importance here. One concerns verifying the qualifications of lawyers providing legal aid upon their registration in the National Legal Aid Register. PhD candidate Porominska proposes to introduce mandatory training and narrower specialization in certain legal fields. The other proposal is to introduce mandatory criteria, issued by the NLAB on the basis of Art. 8, item 1 of the Legal Aid Act, in order to ensure a personal assessment of the qualities of the lawyer in more complex cases or those with a higher material interest. From this point of view, it can be said that in the dissertation an attempt is made to give one's own opinions with a contributing element.

In Chapter Three, PhD candidate Porominska dwells on the issues of the content of legal aid relations. In relation to the competences of the subjects, PhD candidate Porominska makes new proposals de lege ferenda, which aim to increase the effectiveness of legal aid and reduce the financial burden on the budget. She proposes to clarify and supplement Article 27, paragraph 3 of the Legal Aid Act by providing for the possibility for recipients to reimburse the aid even if their financial situation has improved significantly. This chapter also pays special attention to the issues of abuse of legal aid. I agree with the conclusions of the PhD candidate that "this leads to unjustified and uncontrolled spending of state funds, to a large amount of lawyer's work and time in cases in which legal aid is not followed." It is interesting that the PhD candidate is looking for a solution to these problems, namely the co-financing of legal aid by users. For this purpose, they should have access to national databases in order to check the property status of beneficiaries. It seems to me that despite this, the property status is a variable that can hardly be tracked, but it is the search for solutions that makes the work of the PhD candidate very interesting and useful.

In Chapter Four, the hypotheses of termination of legal aid are discussed in detail. It is noteworthy that in this chapter PhD candidate Porominska has put forward for consideration the greater number of problems related to this matter. I will focus only on the more substantial proposals for future changes. In this regard, the issues related to lawyers' fees and their periodic updates are analyzed in detail. I find that commenting on specific issues and case law related to lawyers' fees constitutes a deviation from the topic of the dissertation. But given its connection with the issues of payment for legal aid, there is a place in the exposition to some extent. Interesting is the proposal for mandatory notification of lawyers about the amount of their remuneration, respectively for the refusal to pay it. This is related to the right to appeal against the relevant act, and is not an end in itself. The other proposal is to have a legislative regulation of remuneration, and not as previously in an Ordinance of Supreme Bar Council. A good argument in this regard is the decision of the Court of Justice of the EU on the inapplicability of the Ordinance on Minimum Lawyers' Remuneration. I believe that all these issues should be carefully consulted with the relevant authorities and stakeholders before legislative measures are taken.

Related to the topic are the proposals de lege ferenda for reimbursement of legal aid costs. First of all, personal service of the notice of conviction to the person who has received legal aid, or the appointment of another lawyer to serve papers (Art. 25a, para. 3 of the Regulation on the payment of legal aid adopted by a decree of the Council of Ministers). Secondly, a proposal to amend the provision of Art. 25, para. 1 of the Regulation on the payment of legal aid regarding

the reimbursement of the costs of paid legal aid for its user, in cases of a conviction or sentence, by removing the requirement for declaration and responsibility for payment of the aid.

Chapter Five presents the more general issues regarding the concept and functions of legal aid. A relevant comparison is made between the previous regulation and the one after the adoption of the Legal Aid Act of 2006 that the new system, although more bureaucratic, is more transparent and allows for better control of costs. It also attempts to define legal aid in a broad and narrow sense. This last chapter focuses on legal aid in cross-border legal disputes and disputes in the country of residence. This is a relatively new arrangement and the attempt at analysis represents a theoretical contribution of PhD candidate Porominska. It is concluded that its granting depends on the conditions of the specific legislation of the country of residence. I support the proposal that external sources of funding should also be used for various projects in order to alleviate the state budget. The chapter concludes with a reasoned proposal for continuing legal and linguistic training in legal aid.

Conclusion

In conclusion, regardless of the critical remarks and suggestions made above, the overall impression of the scientific activity and activity of PhD candidate Elka Porominska is entirely positive. It makes a good impression that she manages to fill the lack of a lot of legal literature on the issues of the dissertation with the use of other sources /references, analyses, tables/, which enriches the research. The dissertation meets the requirements of Article 6 of the Academic Staff Development Act in the Republic of Bulgaria and Article 27 of its implementing regulations, representing a contribution to science and addressing important theoretical issues. This gives me reason to believe with conviction before the scientific jury that Elka Porominska is worthy of acquiring the educational and scientific degree of "Doctor".

Signature:

/Prof. Dr. Lyuba Panayotova – Chalakova/